

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

УДК 336.221.26:(622.323+622.324)

АНАЛІЗ УЧАСТІ НАК „НАФТОГАЗ УКРАЇНИ” В ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В. К. Орлова, Т. В. Савчук

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, тел. 8(03422) 40137

Рассмотрено место НАК «Нафтогаз Украины» в нефтегазовой отрасли Украины как ведущего предприятия. Наведен анализ уровня расчетов НАК с бюджетом в разрезе платежей и структурных подразделений, определено основные позитивные и негативные факторы условий деятельности этой компании.

It was considered the place which National Joint-Stock Company "Naftogas of Ukraine" takes in oil and gas branch. Analysis of budget debts level of National Joint-Stock Company "Naftogas of Ukraine" in aspect of different taxes and structure divisions was made; the main positive and negative factors of company's activity were given.

Паливно-енергетичний комплекс містить у собі сукупність галузей промисловості, що зайняті видобутком та переробкою різних видів палива, тому він вважається однією з найважливіших складових народного господарства України та світу.

Роль паливних ресурсів невпинно зростає. Це зумовлено насамперед розвитком технічного прогресу та нерозривно пов'язаних з ним механізації, автоматизації, електрифікації, теплофікації виробництва, що обумовлюють інтенсивне зростання обсягів споживання енергії у народному господарстві. Паливні ресурси відіграють роль двигуна технічного прогресу. Виходячи з цього, можна навіть сказати, що та країна, яка має більші паливні запаси, має кращий потенціал для розвитку.

Основу підґрунтя паливно-енергетичного комплексу забезпечує нафтогазова галузь, яка забезпечує поповнення цих ресурсів у країні. В зв'язку з цим, надзвичайно важливим є аналіз наявного стану цієї галузі з точки зору потенціалу розвитку.

Якщо проаналізувати, то нафтогазова галузь забезпечує лівову частку надходжень до бюджету, а натомість розвитку цієї галузі держава не приділяє належної уваги. Хоча само собою зрозуміло, що розвиваючи галузь держава створювала б передумови для росту своїх майбутніх надходжень.

Тому ця стаття буде присвячена оцінці існуючого стану нафтогазової галузі, місця в ній НАК „Нафтогаз України”, в тому числі рівня податкового навантаження компанії та розгляду можливих напрямків розвитку цієї галузі.

В літературі питанням розвитку нафтогазової галузі присвячується багато уваги. Зокрема, видаються спеціалізовані періодичні видання: Енергетичний бюлетень „Газ & Нафта”, щомісячник „Нафтова і газова промисловість”, у яких свої дослідження друкують як науковці, так і спеціалісти цієї галузі: З. Осінчук, Є. Крижанівський, О. Карпаш, М. Коржнев, В. Міщенко, І. Андрієвський, Зарубін, Крупський, О. Дорожовець, О. Тищук, О. Мар'яненко, В. Смольний та інші.

Газова і нафтова промисловість – найважливіші складові паливно-енергетичного комплексу. За статистичними даними останніх років, у структурі споживання енергоресурсів нафта і газ займають високу питому вагу – біля 60%. В Україні структура енергоспоживання дещо відмінна від світової, що зумовлено багатьма причинами, в тому числі й наявними природними запасами. Якщо в світі споживається нафти – 40%, то в Україні ця частка дорівнює 18%.

У 2002 році частка природного газу у використанні первинної енергії в світі становила 23,9%, а в Україні – понад 40%. В енергетичному балансі світу природний газ займає третє місце після нафти й вугілля. За базовим сценарієм прогнозу Міжнародного газового союзу вже у найближчі роки природний газ займатиме другу позицію, а всередині століття вийде на перше місце, й у 2100 р. його частка становитиме 45% у світовому споживанні первинної енергії [1].

В енергетичному балансі нашої країни, хоча й передбачається зменшення частки газу до 2030 р. приблизно на 10%, природний газ і надалі залишатиметься провідним енергоносієм.

Нафтогазова галузь є важливою для України не тільки з точки зору видобутку необхідних енергетичних ресурсів, але ця галузь забезпечує також основні суми надходжень до бюджету країни.

Розмір надходжень в дохід Державного бюджету, передбачену від нафтогазових підприємств наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Нафтогазові доходи, закладені в державних бюджетах на 2004 і 2005 роки, тис. грн

Найменування показників за бюджетною класифікацією	2004	2005	Абсолютний приріст
Податкові надходження	41 885 178,9	61 819 780	19 931 601,1
Збори за спеціальне використання природних ресурсів	843 033	1 069 940	226 907
Платежі за користування надрами загальнодержавного значення	181 088	220 000	38 912
Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету	350 000	400 000	50 000
Плата за використання інших природних ресурсів	1 245	900	-345
Акцизний збір із вироблених в Україні товарів	5 810 140	6 165 971	355 831
Надходження від продажу на аукціонах дозволів (ліцензій) на право користування надрами	150 000	50 000	-100 000
Рентна плата	3 541 609	4 493 823	952 214
Рентна плата за нафту, що видобувається в Україні	436 800	891 830	455 030
Рентна плата за природний газ, що видобувається в Україні	526 320	526 320	0
Рентна плата за транзитне транспортування природного газу через територію України	2 302 865	2 762 000	459 135
Рентна плата за транспортування нафти магістральними нафтопроводами	185 635	291 902	106 267

Джерело [7].

На 2005 рік передбачається тільки зменшення надходжень до бюджету від продажу на аукціонах дозволів на право користування надрами – на 100 тис. грн. і на 345 тис. грн. та плати за використання інших природних ресурсів. Всі інші надходження мають в 2005 році зрости. Найбільший приріст очікується, звичайно, від податкових надходжень – на 19 931 601,1 тис. грн. Приріст за іншими статтями набагато менший.

Отже, як бачимо, суми надходжень від нафтогазовиків є значними і на них тримається весь бюджет країни.

Розмір платежів від нафтогазової галузі, в основному, залежить від обсягів видобутку нафти і газу, а також розміру їх транспортування.

Проаналізуємо рівень видобутку газу в Україні за останні три роки (таблиця 2).

Таблиця 2. Обсяги видобутку газу в Україні, млн. куб. м²

Показники	2002	2003	Абсолютний приріст	Темп приросту 03/02	2004	Абсолютний приріст	Темп приросту 04/03	в % до заг. видобутку в 2004 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Видобуток газу,	18 800,6	19 466,2	665,6	103,5	20 111,9	645,7	103,3	
в тому числі:								
1.1 НАК "Нафтогаз"	17 786,9	18 217,3	430,4	102,4	18 891,1	673,8	103,7	93,93
Укргазвидобування	13 714,6	14 038,9	324,3	102,4	14 404,1	365,2	102,6	71,62
Укрнафта	3254,8	3274,6	19,8	100,6	3350	75,4	102,3	16,66
Чорноморнафтогаз	817,5	903,8	86,3	110,6	1137	233,2	125,8	5,65

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.2 Інші підприємства	1013,66	1248,92	235,26	123,2	1220,83	-28,09	97,8	6,07
СП "Полтавська газонафтова компанія"	247,975	363,079	115,104	146,4	373,585	10,506	102,9	1,86
СП "Укркарпатоїл"	5,749	6,611	0,862	115,0	6,721	0,11	101,7	0,03
СП "Дельта"	36,367	41,584	5,217	114,3	37,144	-4,44	89,3	0,18
СП "Каштан Петролеум"	1,576	2,351	0,775	149,2	2,082	-0,269	88,6	0,01
Фірма "Пласт"	98,138	126,031	27,893	128,4	76,151	-49,88	60,4	0,38
СП "Укрнафтогазтехнологія"	243,093	276,978	33,885	113,9	0	-276,978	0,0	0,00
СП "Бориславська нафтова компанія"	29,801	30,366	0,565	101,9	28,507	-1,859	93,9	0,14
ТзОВ "Оберон-Вугілля"	8,245	6,498	-1,747	78,8	5,063	-1,435	77,9	0,03
ТзОВ "Мар'їнське"	10,231	66,579	56,348	650,8	83,349	16,77	125,2	0,41
ЗАТ "Концерн Надра"	0,339	0,08	-0,259	23,6	0	-0,08	0,0	0,00
ЗАТ "Тисагаз"	9,315	12,594	3,279	135,2	12,814	0,22	101,7	0,06
ТзОВ "Куб Газ"	51,412	53,432	2,02	103,9	74,612	21,18	139,6	0,37
ЗАТ "Інвестор АТІКА"	11,924	1,525	-10,399	12,8	0	-1,525	0,0	0,00
ЗАТ ВДО "Реґіон"	13,085	6,817	-6,268	52,1	4,314	-2,503	63,3	0,02
ТзОВ "Дніпрогазресурс"	56,61	61,454	4,844	108,6	62,458	1,004	101,6	0,31
ДП "Європа нафта і газ Україна"	1,175	6,183	5,008	526,2	3,917	-2,266	63,4	0,02
підприємства НАК "Надра України"	186,63	186,46	-0,17	99,9	450,109	263,649	241,4	2,24
2 Видобуток природного газу,	18 013,5	18 686,7	673,2	103,7	19224,3	537,6	102,9	
в тому числі:								
2.1 НАК "Нафтогаз України"	17 059,6	17 505	445,4	102,6	18 068,2	563,2	103,2	93,99
Укргазвидобування	13 704,6	14 021,8	317,2	102,3	14 371,5	349,7	102,5	74,76
Укрнафта	2537,5	2579,4	41,9	101,7	2559,7	-19,7	99,2	13,31
Чорноморнафтогаз	817,5	903,8	86,3	110,6	1137	233,2	125,8	5,91
2.2 Інші підприємства	953,88	1181,67	227,79	123,9	1156,07	-25,6	97,8	6,01
СП "Полтавська газонафтова компанія"	225,319	335,158	109,839	148,7	346,137	10,979	103,3	1,80
Фірма "Пласт"	98,138	126,031	27,893	128,4	76,151	-49,88	60,4	0,40
СП "Укрнафтогазтехнологія"	243,093	276,978	33,885	113,9	0	-276,978	0,0	0,00
СП "Дельта"	36,367	41,584	5,217	114,3	37,144	-4,44	89,3	0,19
ТзОВ "Оберон-Вугілля"	8,245	6,498	-1,747	78,8	5,063	-1,435	77,9	0,03
ТзОВ "Мар'їнське"	10,231	66,579	56,348	650,8	83,349	16,77	125,2	0,43
ЗАТ "Концерн Надра"	0,339	0,08	-0,259	23,6	0	-0,08	0,0	0,00
ЗАТ "Тисагаз"	9,315	12,594	3,279	135,2	12,814	0,22	101,7	0,07

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ТзОВ "Куб Газ"	5,412	53,732	48,32	992,8307	74,612	20,88	138,9	0,39
ЗАТ "Інвестор Атіка"	11,924	1,525	-10,399	12,78933	0	-1,525	0,0	0,00
ЗАТ ВДО "Реґіон"	13,085	6,817	-6,268	52,09782	4,314	-2,503	63,3	0,02
ТзОВ "Дніпрогазресурс"	56,61	61,454	4,844	108,5568	62,458	1,004	101,6	0,32
ДП "Європа нафта і газ Україна"	1,175	6,183	5,008	526,2128	3,917	-2,266	63,4	0,02
підприємства НАК "Надра України"	186,63	186,46	-0,17	99,90891	450,109	263,649	241,4	2,34

²Джерело [2], [3].

Як бачимо з наведених даних, обсяги видобутку газу підприємствами України за останні три роки збільшуються. Якщо приріст видобутку газу кожного року приблизно однаковий, то за природним газом спостерігається незначний спад темпів росту (з 103,7% в 2003 році до 102,9% в 2004).

Дані про стан видобутку нафти та газового конденсату в Україні за такий же період наведемо в таблиці 3.

Таблиця 3. Обсяги видобутку нафти та газового конденсату в Україні, тис. тонн ³

Показники	2002	2003	Абсолютний приріст	Темп приросту 03/02	2004	Абсолютний приріст	Темп приросту 04/03	в % до заг видобутку в 2004 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Видобуток нафти з газовим конденсатом,	3747,5	3976,7	229,2	106,1	4180,1	203,4	105,1	
з них:								
1.1 НАК "Нафтогаз"	3606	3768,6	162,6	104,5	3883,3	114,7	103,0	92,90
Укргазвидобування	702,2	787,2	85	112,1	782,5	-4,7	99,4	18,72
Укрнафта	2812	2895,4	83,4	103,0	3025,6	130,2	104,5	72,38
Чорноморнафтогаз	91,8	86	-5,8	93,7	75,2	-10,8	87,4	1,80
1.2 Інші підприємства	141,51	208,06	66,55	147,0	296,76	88,7	142,6	7,10
СП "Полтавська газонафтова компанія"	48,481	88,032	39,551	181,6	88,118	0,086	100,1	2,11
ДП "Богородчанинафтогаз"	1,183	0,391	-0,792	33,1	0,197	-0,194	50,4	0,00
СП "Укркарпатоїл"	10,183	11,383	1,2	111,8	11,558	0,175	101,5	0,28
ДП "Рожнятівнафта"	1,307	1,417	0,11	108,4	0,945	-0,472	66,7	0,02
СП "Дельта"	0,263	0,277	0,014	105,3	0,31	0,033	111,9	0,01
СП "Каштан Петролеум"	18,907	28,362	9,455	150,0	25,206	-3,156	88,9	0,60
Фірма "Пласт"	7,106	7,668	0,562	107,9	4,27	-3,398	55,7	0,10
СП "Укрнафтогазтехнологія"	10,469	13,174	2,705	125,8	0	-13,174	0,0	0,00
СП "Бориславська нафтова компанія"	20,2	20,617	0,417	102,1	19,909	-0,708	96,6	0,48
ТзОВ "Оберон-Вугілля"	0,11	0,094	-0,016	85,5	0,056	-0,038	59,6	0,00
ТзОВ "Мар'їнське"	1,299	6,746	5,447	519,3	19,95	13,204	295,7	0,48
ЗАТ "Інвестор АТІКА"	1,141	0,102	-1,039	8,9	0	-0,102	0,0	0,00
ТзОВ "Дніпрогазресурс"	1,547	1,712	0,165	110,7	1,427	-0,285	83,4	0,03

1	2	3	4	5	6	7	8	9
підприємства НАК "Надра України"	19,314	28,088	8,774	145,4	124,817	96,729	444,4	2,99
2 Видобуток нафти,	2632	2815,2	183,2	107,0	3003,8	188,6	106,7	
з них:								
2.1 НАК "Нафтогаз України"	2533,3	2680,5	147,2	105,8	2821,9	141,4	105,3	93,94
Укргазвидобування	93,9	102,9	9	109,6	97,5	-5,4	94,8	3,25
Укрнафта	2430	2567,4	137,4	105,7	2714,3	146,9	105,7	90,36
Чорноморнафтогаз	9,4	10,2	0,8	108,5	10,1	-0,1	99,0	0,34
2.2 Інші підприємства	98,73	134,55	35,82	136,3	181,91	47,36	135,2	6,06
СП "Полтавська газонафтова компанія"	34,107	54,366	20,259	159,4	51,099	-3,267	94,0	1,70
ДП "Богородчани-нафтогаз"	1,183	0,391	-0,792	33,1	0,197	-0,194	50,4	0,01
СП "Укркарпатоїл"	10,183	11,383	1,2	111,8	11,557	0,174	101,5	0,38
ДП "Рожнятівнафта"	1,417	1,417	0	100,0	0,945	-0,472	66,7	0,03
СП "Дельта"	0,263	0,277	0,014	105,3	0,31	0,033	111,9	0,01
СП "Каштан Петролеум"	18,907	28,362	9,455	150,0	25,206	-3,156	88,9	0,84
СП "Бориславська нафтова компанія"	20,2	20,617	0,417	102,1	19,909	-0,708	96,6	0,66
підприємства НАК "Надра України"	12,468	17,737	5,269	142,3	72,687	54,95	409,8	2,42

³ Джерело [2], [3]

Видобуток нафти в Україні також зростає, до того ж більшими темпами, ніж газу. Але разом з тим у 2004 році спостерігається також незначний спад темпів росту – на 1% з видобутку нафти з газовим конденсатом і тільки на 0,3% - з видобутку нафти.

Основним видобувником як газу, так і нафти в Україні є підприємства НАК „Нафтогаз України”. В 2004 році на них припадало 94% всього українського видобутку газу в Україні, майже 75% нафти і 53,4% нафти з газовим конденсатом.

НАК „Нафтогаз України” створили відповідно до постанови Кабінету Міністрів України в 1998 році як вертикально інтегровану компанію, яка здійснює повний цикл операцій, починаючи з видобутку, переробки й закінчуючи реалізацією нафти і газу. 100% акцій НАК належить Кабінету Міністрів України.

До складу НАК „Нафтогаз України” входять підприємства, що забезпечують здійснення всіх вищезазначених операцій. В першу чергу, це три видобувні підприємства, що становлять основу компанії: ДК „Укргазвидобування”, ВАТ „Укрнафта”, ДАТ „Чорноморнафтогаз”. Кожне з цих підприємств забезпечує розвідку та видобуток газу, нафти, газового конденсату і має розгалужену виробничу структуру. Крім видобувних підприємств до сфери управління НАК входять: ДК „Газ України”, ДП „Газ Тепло”, ДК „Укртрансгаз”, ДАТ „Укрспецтрансгаз”, ДП „Нафтогаз-обслуговування”, ДП „Науканафтогаз”, ВАТ „Укртрансгаз”, ДП „Нафтогазкомплект”, ДП „Лікво”, ДП „Нафтогазбезпека”, ДП „Курортнафтогаз”, ДП „ВЗП „Нафтогаз”.

За результатами міжнародного аудиту фінансово-економічної діяльності компанії та запасів її корисних копалин, що провела компанія Ernst&Young, ринкова вартість НАК „Нафтогаз України” є не меншою ніж 9,5 млрд. USD. За оцінкою американської фірми Miller&Lents, достовірні запаси нафти у НАК становлять 23,47 млн. тонн, природного газу – 211,96 млрд. кубометрів. Прибуток від освоєння цих запасів оцінюється у 2,27 мільярдів USD. Ernst&Young засвідчила, що вартість обігових активів НАК зросла з 28,7 млрд. грн. у 2002 році до 60,3 млрд. грн. у 2003 р., а власний капітал – з 13,6 млрд. грн. до 37,6 млрд. грн. За підсумками оцінки основних фондів, ринкова вартість активів НАК перевищує балансову майже у 2,5 рази. Найбільш заниженою експерти визнали вартість підприємств із газопостачання та газифікації (у 4,3–9,2 рази), ДК „Укртрансгаз” (3,08) та ВАТ „Укртрансгаз” (3,03) [4].

Чистий прибуток НАК за 2003 рік становив 1,2 млрд. грн., що на 100 млрд. грн. менше ніж у 2002 році. В той же час валовий дохід за цей час зріс на 17,2% - до 35,96 млрд. грн. Як пояснює сам НАК, зменшення суми чистого прибутку зумовлене створенням резервного фонду компанії, котрий формується за рахунок прибутку.

Крім того, компанія збільшила капіталовкладення у розвиток газових мереж. За даними НАК, у 2003 році кілометраж введених в експлуатацію газопроводів і газових мереж збільшився на 18% – до 420,1 км.

Аудитори прогнозують, що 2008 року виторг НАК мав би становити майже 75 млрд. USD, прибуток до оподаткування (ЕВІТА) – понад 21 млрд. USD [4].

Таким чином, бачимо, що це найбільше підприємство нафтогазової галузі, тому й основну суму надходжень до бюджету від нафтогазової галузі сплачують саме підприємства цієї НАК.

В березні 2004 року Кабмін своїм розпорядженням затвердив план мобілізації доходів до Держбюджету на 2004 рік. Згідно цього плану всього у вигляді податків і зборів передбачено мобілізувати 32,4 млрд. грн., з яких 6,3 млрд. грн. (приблизно 19,4%) припадатиме на надходження від НАК „Нафтогаз України”. В серпні 2004 р. Кабмін вніс у своє березнєве розпорядження поправку про мобілізацію доходів до Держбюджету в 2004 році. Загальний розмір мобілізації збільшений з 32,4 млрд. грн. до 33,205 млрд. грн. Частка надходжень, яку уряд очікує від НАК „Нафтогаз України”, зросла з 6,3 млрд. грн. до 6,712 млрд. грн. (частка теж зросла до 20,2%). Але на цьому поправки не закінчились. У листопаді знову зміни. Цього разу для НАК встановлене нове річне завдання з обов’язкових зборів і платежів – 6 мільярдів 612 мільйонів гривень. При цьому компанію зобов’язали перерахувати в листопаді та грудні 2004 року до спеціального фонду державного бюджету 58 млн. та 42 млн. грн. відповідно. Ці гроші буде зараховано як погашення заборгованості НАК за угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Росії про передачу з України до Росії важких бомбардувальників типу ТУ-160 та ТУ-95МС, крилатих ракет повітряного базування великої дальності та обладнання.

Отримані від НАК 100 млн. грн. передбачено спрямувати на погашення заборгованості військовослужбовцям та працівникам, що звільняються у зв’язку з реформуванням Збройних Сил [5].

Розмір платежів до бюджету НАК, як і будь-якого іншого підприємства, залежить від результатів діяльності. Наведемо в таблиці 4 інформацію про результати роботи підприємств НАК „Нафтогаз України” за перше півріччя 2004 і відповідно 2003 років.

Таблиця 4. Основні показники виробничої діяльності НАК „Нафтогаз України”⁴

Показники	од. виміру	6 міс. 2003 р.	6 міс. 2004 р.	Темп приросту, %
Видобуток газу	млрд. куб.м	9,01	9,35	103,7
Видобуток нафти	млн. т	1,29	1,39	107,7
Обсяги буріння: пошуково-розвідувального експлуатаційного	тис. м	228,54	233,98	102,4
	тис. м	99,49	107,29	107,8
	тис. м	129,04	126,69	98,2
Транспортування газу	млрд. куб. м	113,6	117,2	103,1
Транспортування нафти: транзит для України	млн. т	28,27	27,37	96,8
	млн. т	16,07	16,13	100,4
	млн. т	11,58	11,2	96,8
Реалізація природного газу через ДК „Газ України”	млрд. грн.	5,72	6,05	105,7
Розрахунки за природний газ	млрд. грн.	4,21	5,34	126,6
Відсоток оплат за природний газ	%	73,6	88,1	114,5
Відсоток сплати до бюджету	%	101,0	109,1	108,1

⁴Джерело [4].

Незважаючи на спад експлуатаційного буріння за 6 місяців 2004 р. обсяги видобутку в цей період порівняно з попереднім зросли на 3,7% по газу і на 7,7% по нафті.

За винятком обсягів транспортування нафти, всі решта показники роботи компанії в 2004 році покращились порівняно з 2003 роком.

Щодо транспортування нафти, то зменшення спостерігається тільки в помпуванні нафти для України (на 3,2%), на транзит було перекачано на 0,4% більше, ніж за відповідний проміжок часу попереднього року.

Як дані досягнення вплинули на розрахунки з бюджетом, видно з інформації, наведеної в таблиці 5.

Таблиця 5. Розрахунки НАК „Нафтогаз України” з бюджетом
(за перше півріччя 2004 року), млн. грн.⁵

Найменування платежу	Станом на 01.07.2004 р.			Станом на 01.07.2003 р.		
	нарахов.	сплачено	% проплат	нарахов.	сплачено	% проплат
Податок на прибуток	254,7	289,1	113,5	359,2	522,3	145,4
Податок на додану вартість	335,8	512,4	152,6	795,7	777,3	97,7
Рентна плата за транзитне транспортування природного газу	1100,9	1106,3	100,5	1095,0	1036,1	94,6
Рентна плата за транспортування нафти	101,8	98,3	96,6	100,7	102,2	101,5
Рентна плата за газ	234,1	240,1	102,6	260,6	242,7	93,1
Рентна плата за нафту	165,5	196,9	119,0	60,3	54,8	90,9
Рентна плата за конденсат	6,5	7,8	120,0	-	-	-
Збір за геолого-розвідувальні роботи	150,4	151,0	100,4	153,7	131,5	85,6
Інші	257,6	258,8	100,5	324,8	313,8	96,6
Разом	2607,3	2860,8	109,7	3150,0	3180,7	101,0

⁵ Джерело [4].

За 6 місяців 2004 року по всіх платежах, за винятком рентної плати за транспортування нафти, відсоток проплат перевищує 100%. Це свідчить, що проплачувані суми є більшими за нараховані. Загалом відсоток сплати до бюджету зріс за перше півріччя 2004 року на 8,1%.

Незважаючи на покращення показників роботи НАК суми не всіх платежів за 6 місяців 2004 року збільшились. Зокрема зменшилися суми нарахованих податків на прибуток, ПДВ, рентна плата за газ.

Для повного аналізу стану розрахунків НАК з бюджетом наведеної інформації недостатньо. До уваги потрібно брати також залишки заборгованості перед бюджетом на початок і кінець аналізованого періоду. Якщо сума заборгованості на кінець періоду є меншою ніж на початок, високий відсоток проплат може бути зумовлений погашенням не так поточної заборгованості, як „старих” боргів. В ситуації, коли заборгованість бюджету на кінець аналізованого періоду є більшою за початкову, високий відсоток проплат, як правило, зумовлений авансовою сплатою податкових платежів.

Дані про те, яка частина платежів припадає на окремі підприємства НАК, наведемо в таблиці 6.

Таблиця 6 - Сплата податків і зборів компанією „Нафтогаз України”
за структурними підрозділами, млн. грн.⁶

Назва підприємства	Станом на 01.07.2004			Станом на 01.07.2003		
	нарах до сплати	сплачено	% проплат	нарах до сплати	сплачено	% проплат
Разом	2445,1	2700,9		2939,2	2980,1	
Апарат НАК „Нафтогаз України” ⁷	1168,1	1248,2	106,9	1302,8	1352,2	103,8
ДК „Укртрансгаз”	48,6	95,5	196,5	92,5	105,6	114,1
ДК „Укргазвидобування”	472,0	486,8	103,1	715,8	789,2	110,3
ВАТ „Укрнафта”	553,5	578,2	104,5	436,5	403,4	92,4
ДК „Газ України”	75,9	97,8	128,9	193,1	121,2	62,8
ДАТ „Чорномор-нафтогаз”	34,4	34,1	99,2	31,0	33,8	109
ВАТ „Укртранснафта”	84,1	151,0	179,5	157,7	167,4	106,2
Інші підприємства	8,5	9,3	109,7	9,8	7,4	75,5

⁶ Джерело [6].

⁷ Крім того, апарат НАК „Нафтогаз України” нарахував і сплатив до державного бюджету вивізні (експортні) мито – 165,6 млн. грн.

Отже, в складі НАК найбільшим платником податків є безпосередньо апарат НАК „Нафтогаз України”, який за 6 місяців сплатив до бюджету 46,2% усіх платежів НАК. На другому місці ВАТ „Укрнафта” – 21,4%, на третьому ДК „Укргазвидобування” – 18%. За аналізований період з великих підприємств не повністю розрахувався з бюджетом тільки ДАТ „Чорноморнафтогаз” – відсоток проплат 99,2%.

Якщо звернути увагу на економічні умови діяльності компанії, то вони є надзвичайно складними. Уряд своїми постановами намагається отримати з компанії якомога більше, не враховуючи потреби самої компанії. Зокрема, з цією метою червневі зміни до бюджету в 2004 році НАК позбавили можливості вільно розпоряджатися своїми коштами. Було визначено, що весь виторг НАК та її структурних підрозділів повинен зараховуватись на окремий рахунок в органах Державного казначейства, звідки не менше 20% незаперечно стягується на податки, а лише після цього залишок коштів може отримати саме підприємство. Тут можна назвати і скасування нульової ставки ПДВ при реалізації газу, підвищення ставок рентних платежів та інші. У 2004 році завдяки нульовій ставці ПДВ з компанії зняли додаткові податкові зобов'язання в сумі 2 млрд грн. Саме така сума, як наголошувала прес-служба НАК, й становила раніше недоплату НАК перед бюджетом [7].

Звичайно, можна зрозуміти й уряд, який намагається наповнити бюджет, але це потрібно робити економічними, а не фіскальними методами. Потрібно враховувати також той факт, що витрати підприємств НАК, як собівартість реалізованої продукції, так і адміністративні та інші витрати, з кожним роком зростають. Причинами цього є як зовнішні (ріст цін на паливно-мастильні матеріали, металопродукцію тощо), так і внутрішні причини (зростання кількості працівників, одиниць службового автотранспорту, рівня запасів матеріалів, кількості й вартості ремонтів тощо). В той же час доходи НАК зростають неадекватно, оскільки ціни регулюються, наприклад, на газ Національною комісією регулювання електроенергетики, і конкретні терміни підвищення цін реалізації природного газу до рівня, що забезпечував би 10% покриття витрат компанії та задовільний рівень рентабельності, є досить невизначеними з огляду на загальнодержавні політичні та економічні зміни.

Компанія власною виробничою діяльністю не може заробити достатньо коштів для інвестування в свою діяльність, тому вона зробила спробу отримати необхідне фінансування через розміщення власних корпоративних облігацій на європейському ринку. І хоча результати розміщення емісії єврооблігацій не цілком такі, як очікувались, але все ж таки певні кошти було отримано. Серед „мінусів” НАК як емітента облігацій західні експерти називають: призначення перших діячів компанії указами Президента та уряду, несвобода в питаннях ціноутворення, доволі громіздка внутрішня корпоративна структура та недостатня операційна відкритість. Ці фактори суттєво знижують рейтинг компанії в очах потенційних інвесторів. Керівник філії Fitch Rating у СНД Наталія Пейдж серед недоліків компанії називає також той факт, що компанія веде свою діяльність лише на території України, економічний клімат якої накладає певні обмеження на розвиток компанії. Жорсткий контроль держави, вважає вона, потенційно обмежує здатність НАК генерувати грошові потоки. Наприклад, компанія все ще несе значне соціальне навантаження і змушена продавати природний газ на внутрішньому ринку за штучно заниженими цінами, які регулює НКРЕ. При цьому аналітики Fitch Rating не забувають наголосити, що частково ця проблема вже вирішується, оскільки тарифи для промислових споживачів НАК уже поступово піднімає, а зростання тарифів для населення очікується в 2005 році.

Залучені кошти НАК збирається використати, насамперед, на розробку українського шельфу, реконструкцію газотранспортних магістралей та видобуток у Лівії, крім цих, перспективним є також вкладення коштів у придбання закордонних активів в Угорщині, Калмикії, Польщі, спільне з Росією будівництво газотранспортної гілки „Ужгород–Новопокровск–Олександрів Гай”.

Література

1. Осінчук З. П. Пріоритетні напрямки інноваційного розвитку газової промисловості // Нафтова і газова промисловість. – 2004, № 6. – С. 6-8.
2. Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень. – 2004. – № 1. – С. 10–11.
3. Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень. – 2005. – № 1. – С. 11, 20.
4. Дорожовець О. Show must go on! Нафтогаз України влаштував шоу для європейських інвесторів. // Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень. – 2004. – № 9. – С. 2-4.
5. Нафтогаз знову мобілізують // Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень. – 2004. – № 12. – С. 5.
6. Тишук Щ. Бюджетне постраховисько. Закон про держбюджет став ще неприємнішим для газовиків і нафтовиків // Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень. – 2004. – № 7. – С. 28–31.
7. Дорожовець О. Відшліфуємо бюджет по-живому. Держбюджет – 2005 голосували за принципом “Засуджую, але схвалюю” // Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень. – 2005. – № 1. – С. 21–23.

